

دانشگاه شهید چمران اهواز
دانشکده الهیات

شماره پایان نامه: 9011723

پایان نامه کارشناسی ارشد الهیات
گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

«مسائل تربیتی فقه اسلامی»

استاد راهنما:

دکتر محمدحسین گنجی

استاد مشاور:

دکتر محمدعلی حسینی منش

نگارنده:

مسعود ریزوندی

مهر 1390

تقدیر نامه

«سپاس خدایی راکه برتر است به قدرت، نزدیک است از جهت عطا و نعمت، بخشنده‌ی غنیمت فزون از حاجت، و زداینده‌ی هربلا و نکبت. او را سپاس گویم که بخشش‌های او از روی مهربانی است و نعمت‌های او فراگیر و همگانی». (نهج البلاغه، خطبه‌ی 83)

این رساله، نتیجه‌ی تلاش تمامی افرادی است که به نحوی با بنده‌ی حقیر مساعدت نموده‌اند، لذا بر خود لازم می‌بینم از زحمات آن بزرگواران تشکر و قدردانی نمایم.

از ایثار، مهر و صبر پدر و مادرم که سازندگان ارکان وجودم هستند و همراهی و همکاری‌های مشفقانه‌ی خانواده‌ی محترم که یار و یاور همیشگی من هستند، صمیمانه تشکر می‌کنم.

از تلاش‌های ارزنده‌ی علمی و فرهنگی معلمان و اساتیدم، به ویژه اساتید فرزانه‌ی گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشکده‌ی الهیات دانشگاه شهید چمران اهواز صمیمانه تشکر می‌کنم. که هرچه دارم از دولت آن عزیزان دارم.

از استاد ارجمند راهنما، جناب آقای دکتر محمد حسین گنجی که دلسوزانه و فعالانه و با رویی‌گشاده و بدون محدودیت زمان و مکان، با راهنمایی‌های بی‌دریغشان در اصلاح و تصحیح این رساله بنده‌ی حقیر را همراهی نمودند که بی‌شک نقطه قوت‌های این پایان‌نامه از حضرت استاد می‌باشد و نقطه ضعف‌های آن از بنده، صمیمانه سپاسگزارم.

از استادگرانقدر مشاور، جناب آقای دکتر محمد علی حسینی منش که با سعه‌ی صدر و صبر و متانت تمام، انجام این پژوهش را ممکن ساخته‌اند، خالصانه تشکر و قدردانی می‌کنم.

از الطاف تمامی اساتید و بزرگوارانی که در این دوره‌ی تحصیلی، افتخار شاگردی و کسب فیض از حضورشان را داشته‌ام به خصوص از اساتید گرانقدرم: جناب آقای دکتر سید حسین آل طاه‌ها، جناب آقای دکتر خسرو نشان و جناب آقای دکتر عبدالحسین رضایی راد تقدیر و تشکر فراوان دارم.

از کلیه‌ی مسئولین، کارکنان و دانشجویان دانشگاه شهید چمران به ویژه دانشکده‌ی الهیات، به خاطر محبت‌ها و کمک‌های که به این جانب مبذول داشته‌اند، صمیمانه سپاسگزارم.

بالاخره، نگارنده فیض پیوسته‌ی حق، غفران الهی و کمالات معنوی را، برای صاحبان و ناشران اندیشه و معرفت مسألت می‌دارد.

مسعود ریزوندی

1390/6/20

فهرست مطالب

مقدمه و کلیات

- 1.....مقدمه
- 3.....سؤالات تحقیق
- 3.....فرضیه‌ها
- 3.....اهداف
- 4.....روش اجرای این تحقیق
- 4.....پیشینه‌ی موضوع در ایران و جهان

بخش اول : مفهوم فقه و تربیت و رابطه بین آنها

فصل اول: مفهوم فقه

- 8.....مقدمه
- 8.....مفهوم شناسی فقه
- 9.....فقه در لغت
- 9.....فقه به معنای علم
- 9.....مطلق علم و آگاهی
- 10.....آگاهی (همراه با تأمل) به مقتضای کلام

10	.....	فقه به معنای فهم
10	.....	مطلق فهم
11	.....	فهم مراد متکلم
11	.....	فهم دقیق و عمیق
12	.....	فهم معانی دقیق
12	.....	فقه به معنای فطانت و تیز فهمی
13	.....	جمع‌بندی دیدگاه واژه‌شناسان
14	.....	فقه در آیات و روایات
14	.....	فقه در آیات
17	.....	فقه در روایات
20	.....	خلاصه مطالب
20	.....	فقه در اصطلاح فقیهان
21	.....	اصطلاح اول
21	.....	اصطلاح دوم
22	.....	جمع‌بندی نهایی
23	.....	اهمیت و جایگاه فقه در میان علوم دینی
23	.....	اهمیت و منزلت فقه

- 23 ..... فقه، بستر شناخت اوامر و نواهی الهی و زمینه اطاعت پروردگار
- 24 ..... فراگیری و شمول فقه در ابعاد زندگی
- 25 ..... موضوع فقه
- 27 ..... رسالت و غایت فقه
- 29 ..... محتوای فقه
- 29 ..... 1- موضوعات
- 29 ..... 2- احکام
- 30 ..... 3- ادله‌ی احکام
- 31 ..... خلاصه مطالب

فصل دوم: مفهوم تربیت

- 33 ..... مقدمه
- 33 ..... مفهوم شناسی تربیت
- 33 ..... تربیت در زبان فارسی
- 34 ..... تربیت در زبان انگلیسی
- 35 ..... تربیت در زبان عربی
- 37 ..... تربیت در آیات و روایات

37	تربیت در آیات
39	تربیت در روایات
40	تربیت در معنای اصطلاحی
42	جمع‌بندی تعاریف
43	موضوع تربیت
44	اهداف تربیت
45	مبانی تربیت
46	اصول تربیت
47	روش‌های تربیت
48	ارکان تربیت
48	مربّی
48	متربّی
49	محتوا
49	دامنه و گستره تربیت
50	مرا حل تربیت
50	خلاصه مطالب

فصل سوم: بررسی امکان تعامل فقه و تربیت

- 53 ..... مقدمه
- 53 ..... از جهت اشتراک موضوع
- 54 ..... از جهت گستره و قلمرو
- 55 ..... از جهت محتوا و مسائل
- 55 ..... از جهت اشتراک در اهداف و غایات
- 56 ..... از جهت عملی و کاربردی بودن
- 56 ..... تأثیر فقه در تربیت
- 57 ..... تأثیر فقه در اهداف تربیت
- 58 ..... تأثیر فقه در اصول تربیت
- 59 ..... برخی از اصول تربیتی قابل استخراج از فقه
- 59 ..... اصل رعایت توانایی و محدودیت مرتبّی
- 59 ..... اصل تخفیف و مسامحت
- 60 ..... اصل مثبت نگری
- 62 ..... اصل آماده سازی برای پای بندی به تکالیف الزامی
- 63 ..... اصل سخت گیری در احکام الزامی و آسان گیری در احکام غیر الزامی
- 64 ..... اصل آزادی و اختیار

64	اصل تعبد.....
65	تأثیر فقه در روش‌های تربیت.....
67	تأثیر فقه در ابعاد تربیت.....
67	تربیت جسمی.....
68	تربیت روحی.....
68	تربیت اجتماعی.....
70	تربیت اخلاقی.....
70	تأثیر تربیت در فقه.....
71	ارائه موضوعات جدید.....
71	ارائه تحلیل‌های تربیتی از احکام فقهی.....
72	تأثیر در آموزش و به کار بستن احکام فقهی.....
72	خلاصه مطالب.....

بخش دوم: آثار تربیتی احکام فقهی

76	مقدمه.....
----	------------

فصل اول: دین‌داری و قانون‌مندی اجتماعی

79	هدف آفرینش انسان.....
----	-----------------------

82	تأثیر دین‌داری در قانون‌مندی جامعه
82	1- الهی بودن قوانین
83	2- تلفیق شرع و عقل
83	3- هماهنگی با فطرت
84	4- معادباوری
85	5- آشنایی با قوانین
86	خلاصه مطالب

فصل دوم: آثار تربیتی طهارت

88	آیات قرآن درباره‌ی طهارت
89	آثار تربیتی طهارت
90	وضو
92	غسل جنابت
94	غسل حیض و نفاس
95	تیمم
95	طهارت بدن
95	طهارت لباس

97 ..... طهارت مکان

98 ..... خلاصه مطالب

فصل سوم: آثار تربیتی نماز

101 ..... فلسفه نماز

102 ..... ارزش و جایگاه نماز

103 ..... نماز اولین فریضه الهی

104 ..... نماز اولین عمل خیری که نزد خدا بالا می‌رود

105 ..... آثار و فواید نماز

105 ..... نماز و قبول شدن سایر اعمال

105 ..... نماز بارزترین مصداق ذکر خدا

107 ..... قرآن و نماز دو سفره ی الهی در زمین

108 ..... نماز موجب گشایش مشکلات دنیا

109 ..... نماز عامل نجات از عذاب الهی

109 ..... نماز بازدارنده از زشتی‌ها و رذائل اخلاقی

111 ..... عنایت الهی به نمازگزار

111 ..... آفات و موانع آثار نماز

- الف (اکتفا به صورت و ظاهر نماز 111
- ب) عدم اخلاص و حضور قلب 113
- ج) استخفاف و سبک شمردن نماز 115
- د) عدم مداومت در نماز 117
- راه حل‌ها 118
- آگاهی دادن نسبت به ارزش و فواید فریضه نماز 118
- درمان سستی و تنبلی 119
- مجالست با دوستان 122
- خلاصه مطالب 123

فصل چهارم : روزه و آثار تربیتی آن

- مفهوم شناسی 126
- آیات قرآن درباره روزه 126
- روایات درباره‌ی روزه 128
- آثار تربیتی روزه 129
- الف) آثار فردی 129
- ب) اثرات اجتماعی 130

132..... خلاصه مطالب

فصل پنجم : آثار تربیتی انفاق

134..... مفهوم شناسی انفاق

134..... آیات قرآن کریم درباره انفاق

135..... اهمیت انفاق

137..... آثار انفاق

137..... بدست آوردن رضایت خداوند

138..... نیکوکاری و کمک به مردم

140..... مهار کردن بخل و آرز نفس

142..... رسیدن به فلاح رستگاری

143..... تطهیر و تزکیه نفس

144..... ابعاد انفاق

144..... بعد مالی واجب

144..... خمس

144..... مفهوم شناسی

145..... فوائد خمس

- الف) خمس و اطاعت پروردگار و ادا نمودن حق پروردگار و حق افراد 145
- ب) خمس و پاک شدن اموال و قبول شدن نماز و سایر عبادات 146
- ج) احترام به پیامبر اکرم (ص) و خاندان مطهر او (ع) و احترام به سادات فقیر... 146
- د) خمس و پیشرفت دین و تبلیغ آن 147
- فلسفه تشریح زکات 147
- آثار تربیتی زکات 148
- کفاره 150
- مفهوم شناسی 150
- اهداف تربیتی کفارات 150
- نفقه افراد تحت تکفل 154
- آیات 155
- روایات 155
- فلسفه وجوب نفقه ی زن بر مرد 156
- بعد مالی مستحب 157
- صدقه 157
- فواید صدقه و انواع آن 158
- قرض 159

160 ..... وقف

162 ..... خلاصه مطالب

فصل ششم : آثار تربیتی حج

166 ..... مقدمه

166 ..... مفهوم شناسی حج

167 ..... آثار تربیتی حج

167 ..... آثار فردی

167 ..... دوری از ریا

167 ..... تحمل مشکلات

168 ..... اجتناب از تجملات ظاهری

168 ..... دوری از کبر

169 ..... سعی و کوشش در زندگی

171 ..... نگهداری زبان

171 ..... آثار اجتماعی

171 ..... یادآوری خاطرات صدر اسلام

173 ..... وحدت مسلمین

174..... خلاصه مطالب

فصل هفتم: آثار تربیتی امر به معروف ونهی از منکر

177..... مقدمه

177..... برخی از آیات قرآن درباره‌ی امر به معروف و نهی از منکر

177..... لزوم وجود یک گروه برای صیانت از جامعه

178..... بهترین امت‌ها کسانی هستند که امر به معروف ونهی از منکر می کنند

178..... امر به معروف ونهی از منکر عامل احیای سایر فرائض

179..... امر به معروف ونهی از منکر باعث درآمدن از زیان و خسران

180..... آثار و فواید امر به معروف ونهی از منکر با توجه به روایات معصومین (ع)

181..... اقامه‌ی سایر واجبات

181..... امنیت راه‌ها

182..... حلال شدن کسب و کار

182..... حق به صاحب حق می‌رسد

182..... عمران و آبادانی

183..... از بین رفتن گناه در جامعه

183..... خلاصه مطالب

فصل هشتم : آثار تربیتی جهاد

- 186..... مفهوم شناسی
- 186..... آثار تربیتی جهاد
- 188..... الف) تقویت قدرت دفاعی و تقویت روحیه ی اتحاد و همبستگی در جامعه
- 188..... ب) تقویت روحیه ی شجاعت و فداکاری در جامعه
- 188..... ج) احیاء فریضه امر به معروف ونهی از منکر و گرایش به ارزشها ی اخلاقی
- 189..... د) ترویج دین مبین اسلام و ایجاد ترس در ظالمان و ستمگران
- 189..... خلاصه مطالب

فصل نهم: آثار تربیتی ازدواج

- 191..... مقدمه
- 191..... آیات قرآن درباره ی ازدواج
- 192..... آثار تربیتی ازدواج با توجه به روایات
- 192..... حفظ دین و پاک زیستن
- 193..... نیکو شدن اخلاق
- 193..... زیاد شدن پاداش اعمال
- 194..... زیاد شدن روزی
- 194..... ارضای نیازهای جنسی از راه حلال و مقدس

195	پدید آمدن افراد صالح و شایسته .....
195	دستیابی به کانون مقدس خانواده .....
195	اهل بصیرت، داشتن همسر را با همه دنیا عوض نمی کنند .....
196	ضرورت و اهمیت تشکیل خانواده .....
199	آثار و ثمرات ازدواج .....
199	الف) خانه پاک، و برآورده کردن غرایز از راه پاک .....
200	ب) آرامش و امنیت و رها شدن از دامهای شیطان .....
202	ج) شکوفایی استعدادها .....
202	د) کسب استقلال .....
202	ه) به دست آوردن رضایت خداوند .....
203	خلاصه مطالب .....

فصل دهم : آثار تربیتی مجازاتهای اسلامی

205	مفهوم شناسی .....
205	انواع مجازاتهای اسلامی .....
206	فلسفه ی وجود دوزخ .....
209	حدود و تعزیرات و آثار تربیتی آنها .....

209	..... مفهوم شناسی
209	..... الف) معنای لغوی حد و تعزیر
210	..... ب) معنای اصطلاحی حد و تعزیر
210	..... آثار تربیتی حدود و تعزیرات
211	..... قصاص و آثار تربیتی آن
211	..... الف) حیات ناشی از اجرای قصاص
212	..... ب) حیات ناشی از تشریح قصاص
213	..... خلاصه مطالب
215	..... نتیجه گیری کلی
225	..... فهرست منابع
236	..... چکیده انگلیسی

چکیده

نام خانوادگی : ریزوندی	نام: مسعود	شماره دانشجویی : 8811706
عنوان پایان نامه : مسائل تربیتی فقه اسلامی		
استاد راهنما: جناب آقای دکتر محمد حسین گنجی		
استاد مشاور: جناب آقای دکتر محمد علی حسینی منش		
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: الهیات	گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی
دانشگاه: شهید چمران اهواز	دانشکده: الهیات و معارف اسلامی	گروه: فقه و مبانی حقوق اسلامی
تاریخ فارغ التحصیلی : 1390/7/10		تعداد صفحه: 236
کلید واژه ها : فقه و تربیت		
<p style="text-align: right;">چکیده</p> <p>هدف از اجرای این تحقیق، شناخت رابطه ی فقه و تربیت، و آثار و فواید تربیتی احکام و مسائل فقهی است. با آگاهی از آثار و فواید تربیتی احکام و مسائل فقهی، انگیزه انسان برای انجام و اطاعت از این دستورات بیشتر می شود. در نتیجه نسلی آگاه، مؤمن و مقید به دستورات اسلامی در جامعه پرورش می- یابد؛ فرهنگ جامعه رشد می کند و جرم و جنایت در جامعه کاهش می یابد و جامعه ای موفق خواهیم داشت.</p> <p>روش اجرای این تحقیق روش کتابخانه ای است، که اطلاعات و داده های لازم را از معانی لغوی و اصطلاحی عنوان بحث گرفته تا آیات، روایات و نظریات مورد نیاز بحث را، از کتب معتبر و متنوع بیرون کشیده در جای مناسب، همراه با تحلیل گرد آورنده، به کار رفته است.</p>		